

Asiantuntijakuuleminen 19.4.2012

Viite: Työpaikalla toteutettavien työvoimapalvelujen kehittäminen 12.1.2012

VATES-säätiöltä on pyydetty näkemystä siitä, millaisia epäkohtia palkkatuetun työn ja työmarkkinatoimenpiteiden (työharjoittelu, työelämävalmennus, työkokeilu työpaikalla) käyttöön liittyä, ja miten em. toimenpiteitä tulisi kehittää, jotta ne nykyistä paremmin tukisivat työllistymistä avoimille työmarkkinoille.

1. Työvoimapalvelut ja palkkatuki myös työkyvyttömyysetuutta saavien käyttöön

VATES-säätiö haluaa nostaa esiin työkyvyttömyyseläkkeellä olevien henkilöiden yhdenvertaiset mahdollisuudet työvoimapalvelujen ja palkkatuen käyttöön työllistymisen edistämiseksi ja työelämään sijoittumiseksi.

Työvoimapalvelujen (työkokeilu, työharjoittelu, työelämävalmennus, työvoimakoulutuksen työssäoppimisjaksot) järjestäminen työpaikoilla sekä työnantajille tietyn ehdoin myönnettävä palkkatuki ovat työllistymisen mahdollisuuksia lisääviä keinoja. Siksi haluamme kiinnittää huomiota työkyvyttömyysetuutta saavien asemaan yhdenvertaisina työvoimapalvelujen käyttäjinä sekä palkkatuetuun työhön osallistujina. Työvoimapalveluja tulisi kohdentaa ja palkkatuen käyttö mahdollistaa myös eläke-etuutta saaville työnhakija-asiakkaille.

Osa työ- ja elinkeinohallinnon palveluista on tällä hetkellä tarjolla vain työttömille työnhakijoille. Myös palkkatuki on tarkoitettu työttömille työnhakijoille. Pieni osa vammaisista henkilöistä voi jo nyt saada työttömän työnhakijan statuksen julkisen työvoimapalvelulain 8 § 2 momentin perusteella, mutta valtaosa vammaisista ja pitkäaikaissairaista jää tämän ulkopuolelle. Jatkossa myös heillä tulisi olla oikeus saada työttömän työnhakija status, tai vähintäänkin heidän asemansa työnhakijoina tulisi määritellä niin, että työvoimapalvelut ja palkkatuki olisivat samassa laajuudessa mahdollisia. Palkkatuen käytön mahdollisuus osa-aikaisestikin työskennellessä tulisi olla käytettävissä täysimääräisenä myös eläke-etuutta saavilla työnhakija-asiakkaille. Tällä hetkellä lain määrittelemän vaikeasti työllistyvän henkilön osalta palkkatuki voidaan jo maksaa täysimääräisenä osa-aikatyöhön.

Tilastojen mukaan vammaisten ja työkyvyttömyysetuutta saavien henkilöiden osuus työvoimapaalveluiden käyttäjistä on erittäin pieni. Tämä johtuu pääosin siitä, että TE- hallinnon palveluihin pyrkivä työkyvyttömyysetuutta saava työtön ohjataan hakemaan kuntoutuspalveluja. Työelämään kiinnittymisen ja avoimille työmarkkinoille sijoittumisen näkökulmasta tämä on kuitenkin väärä palvelumuoto. Kuntoutuspalvelut keskittyvät painokkaammin työllistymisen edellytysten arvioimiseen ja valmentamiseen työelämän ulkopuolisissa yksiköissä kuin etsimään aktiivisesti ratkaisuja työpaikoilta ja antamaan tukea työllistymisen onnistumiseksi. Monella työkyvyttömyyseläkettä saavalla tai vammaisella henkilöllä on osaamista ja työkykyä, jonka voisi ottaa käyttöön työmarkkinoilla, mikäli tarjolla olisi tuettua työelämään johtavaa palvelua. Tuetuista työvoimapaalveluista ja palkkatuetun työn tuesta hyötyvät kaikki työllistymiseensä palveluilla tukea hakevat henkilöt.

2. Tuetut työvoimapaalvelut ja palkkatuetun työn tuki

Työvoimapaalvelujen ja palkkatuetun työn tuloksellisuutta arvioivissa selvityksissä on ilmaistu, että ne eivät johda toivotulla tavalla työllistymiseen avoimilla työmarkkinoilla. Palautuminen työvoimapaalveluista ja palkkatuetusta työstä työttömyyteen kuormittaa niin TE-hallinnon työntekijöitä kuin työnhakija-asiakkaitakin. Asioinnin sujuvuuden, palveluihin motivoitumisen, työvoimapaalveluiden toimivuuden ja työmarkkinoille sijoittumisen varmistamiseksi esitämme tuettujen työvoimapaalvelujen käyttöönottamista sekä palkkatuen käytön joustavuuden lisäämistä. Tuettuja työvoimapaalveluja ja palkkatuettua työtä tulee olla myös työkyvyttömyysetuutta saavien käytössä. Esitämme työvoimapaalvelujen ja palkkatuetun työn tuen muotoina seuraavia:

- a) Työvoimapaalveluihin ja palkkatuettuun työhön osallistuvien osapuolten orientoivat infotilaisuudet
Näkemyksemme mukaan työvoimapaalveluihin ja palkkatuettuun työhön osallistumista tulisi edeltää osapuolten (esim. työkokeiluun osallistuvien, työkokeilupaikan vastuuhenkilöiden ja työkokeilupaikkojen henkilöstön) riittävä valmistaminen palveluun sekä työn ja yhteistyön tekemiseen työpaikoilla. Orientaation aikana tulisi täsmentää palvelun ja työn tarjoamia mahdollisuuksia, sekä palvelulle ja työlle asetettuja odotuksia ja tavoitteita. Infotilaisuuksien tarkoituksena olisi tehdä selkeämmin näkyväksi työvoimapaalvelujen hyvät käytännöt ja tulokselliset toimintatavat työpaikoilla. Orientoivat infot voisi toteuttaa ryhmämuotoisina, jolloin näkemysten jakaminen ja vertaisoppiminen mahdollistuisi tehokkaammin ja taloudellisemmin. Infotilaisuudet tulisi sisällyttää osaksi työvoimapaalvelua ja palkkatuettua työtä.
- b) Työhönvalmentajan tuki työpaikoilla työvoimapaalvelun ja palkkatuetun työn aikana
Työvoimapaalvelujen ja palkkatuetun työn aikana on ilmennyt tarvetta työpaikoille jalkautuvalle tukihenkilölle, joka etsii aktiivisesti ratkaisuja osapuolten (esim. työkokeiluun osallistuva, työkokeilupaikan järjestäjä ja työkokeilupaikan henkilöstö) kanssa palvelutavoitteen täyttymiseksi. Työhönvalmentaja tukee työpaikalla tapahtuvaa oppimista ja seuraa yhteistyön tavoitteiden saavuttamista. Työllistymisratkaisuja voidaan etsiä mm. työn analysoinnin, työtehtävien räätälöinnin, työolojen kehittämisen ja työolosuhteiden järjestely-

jen avulla. Toiminta tapahtuu yhteistyössä työpaikan toimijoiden ja henkilöstön edustajien kanssa, myös tarvittaessa työterveyshuoltoa konsultoiden. Työhönvalmentajan palvelu on osoittautunut tuloksellisimmaksi keinoksi tukea työllistymistä ja avoimille työmarkkinoille sijoittumista.

c) Palkkatuen käytön joustavuus tuetussa työssä

VATES-säätiön näkemyksen mukaan palkkatukea tulisi käyttää nykyistä joustavammin työpaikkojen erilaisiin tuen tarpeisiin vastaamiseksi. Palkkatuen osapuolten (työllistyjä, työnantaja, tuen maksaja) pitäisi pystyä hyödyntämään esimerkiksi osaa palkkatuesta työhönvalmentajapalvelun hankkimiseen. Työpaikoilla ohjauksen resurssoinnin tukeminen voi olla jopa tärkeämpää kuin euromääräiset avustukset. Työhönvalmentajan tuella voidaan saavuttaa kokonaistaloudellisesti kannattavampi lopputulos, kun vahvistetaan työn sujuvuutta ja työyhteisön toimintaa työpaikalla. Työnantajalle kohdennetut rahalliset tuet eivät välttämättä varmista työllistyjän ammatillisen osaamisen kehittymistä palkkatukityössä eivätkä mahdollista kestävästä työllistymisestä palkkatukijakson jälkeen. Työhönvalmentajapalvelussa työllistyvän henkilön työelämään sijoittumisen mahdollisuudet kartoitetaan palkkatuetun työsuhteen aikana ja varmistetaan työtehtävissä opittavien tietojen, taitojen ja osaamisen siirrettävyys myös avoimille työmarkkinoille. Työhönvalmentajapalvelun käyttö osana palkkatukea tulisi näistä syistä sekä ottaa käyttöön että tehdä taloudellisesti kannattavammaksi kuin yksin rahallisen palkkatuen käyttäminen.

3. Työvoimapalvelujen ja palkkatuetun työn käytön perusteiden määrittäminen

VATES-säätiön näkemyksen mukaan työvoimapalvelujen ja palkkatuetun työn käytöltä puuttuu yhtenäiset toimintaperusteet. Työllistyjäasiakkaiden näkökulmasta työhistoria voi koostua pääsääntöisesti tai kokonaan palkattomista, pitkistäkin työvoimapalvelujaksoista tai toistuvista määrämittäisistä palkkatukijaksoista, jotka eivät johda työllistymiseen avoimilla työmarkkinoilla.

Työvoimapalveluiden kesto tulisi määritellä palveluun osallistuvan henkilön kannalta kohtuulliseksi, lähtökohtaisesti noin 1-3 kuukauden mittaiseksi, jonka jälkeen tulisi arvioida palvelun jatkon tarkoituksenmukaisuus ja tarvittavat tukipalvelut (esim. työhönvalmentajapalvelu) työllistymisen onnistumiseksi. Samansisältöisiä työvoimapalveluja ei tulisi ketjuttaa pitkäksi palvelupoluksi vaan löytää pikemminkin ratkaisuja työllistymisen varhaiseen tukemiseen.

Työpaikoilla palkkatuen toistuvaiskäyttöä tulisi rajata siten, että enimmäiskäyttökatto ja tuen käytön ehdot määriteltäisiin selkeämmin. Samassa työpaikassa eri aikoina toteutetut palkkatukijaksot eivät ole selvitysten mukaan johtaneet työtä toivovia henkilöitä toivotulla tavalla kestäväan työllistymiseen. Pysyvämpien työsuhteiden muodostumisen ja erilaisten työllistymisratkaisujen löytymisen tukena voisi harkita, tietyissä tilanteissa jopa edellyttää, työhönvalmentajan käytön lisäämistä palkkatuetun työn osana.

4. Harkinnanvaraisten etuuksien säilyttäminen työvoimapalvelujen ja palkkatuen käytön aikana

Harkinnanvaraiset etuudet työvoimapalvelun aikana kuten päiväraha, ylläpitokorvaus sekä matka- ja majoittumiskustannukset tulee säilyttää. Palkattomina toimenpiteinä työvoimapalvelut ovat jo nykyisellään osallistuvan työnhakijan taloutta ja palveluun motivoitumista koettelevaa.

Palkkatuella palkatulle matka-avustusta tulisi maksaa myös silloin, kun hän on työkyvyttömyyseläkettä saava työnhakija-asiakas. Nykyisellään matka-avustuksen ehdoksi määritellään, että 1) henkilö on julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain tarkoittama vaikeasti työllistyvä, 2) hänelle on maksettu työmarkkinatukea vähintään 130 työttömyyspäivältä tai 3) hän on työmarkkinatukeen oikeutettu nuori (alle 25-vuotias), joka on saanut työmarkkinatukea työttömyyden perusteella yhdenjaksoisesti vähintään 65 päivältä.

Harkinnanvaraisen lisä- ja erityistuen avulla myös heikoimmassa taloudellisessa asemassa olevat pystyvät osallistumaan työllistymistä tukeviin palveluihin ja käymään kannattavalla tavalla matalapalkkaisessakin palkkatuetussa työssä.

Helsingissä 19.4.2012

Suvi Pikkusaari
Kehittämiskoordinaattori
VATES-säätiö